כיתה ז' | תנ"ך | שיעור 3 מתוך 4 | 45 דק' | שמואל א פרק ב, יב-לו

ממלכתי · כיתה ז'. קריאה ספרותית-היסטורית: דמויות, ערכים ומניגות. גרסה נפרדת לחמ"ד, עם רש"י ורד"ק ודגש על אמונה: יחידה 6 בעמוד התנ"ך.

בני עלי: כהונה שהושחתה

🎯 מטרות השיעור

- התלמידים יתארו את חטאי בני עלי במשכן
- התלמידים יזהו את הניגוד שבונה המספר בין בני עלי לבין הנער שמואל
- התלמידים ידונו באחריותו של עלי כאב וכמנהיג

📖 הסבר למורה

הפרק מציג את בני עלי, חפני ופנחס: "ובני עלי בני בליעל לא ידעו את ה'" (ב, יב). כשאנשים באו להקריב זבח, נער הכהן היה לוקח בשר במזלג מן הסיר, ואחר כך דרש בשר חי עוד לפני שהקטירו את החלב, ואם סירבו, לקח בכוח (ב, יג-טז). המספר מסכם: "ותהי חטאת הנערים גדולה מאד" (ב, יז), כי העם התחיל לבזות את הקרבנות.

עלי זקן מאוד ושומע על מעשי בניו. הוא מוכיח אותם: "למה תעשון כדברים האלה" (ב, כג), אבל "ולא ישמעו לקול אביהם" (ב, כה). איש אלוהים בא אל עלי ומאשים אותו: "ותכבד את בניך ממני" (ב, כט). הוא מודיע ששני בניו ימותו ביום אחד (ב, לד), ושה' יקים "כהן נאמן" (ב, לה).

הטכניקה הספרותית בפרק היא ניגוד ושזירה: בין הפסוקים על בני עלי משובצים פסוקים קצרים על שמואל, "ושמואל משרת את פני ה' נער חגור אפוד בד" (ב, יח), "והנער שמואל הלך וגדל וטוב גם עם ה' וגם עם אנשים" (ב, כו). הקורא רואה הנהגה אחת שמתפוררת ומנהיג חדש שצומח.

👩‍🏫 מהלך השיעור (45 דק')

1. פתיחה (5 דק'): שואלים: מה קורה לאמון של אנשים במוסד (בית ספר, בית חולים, ממשלה) כשמי שמנהל אותו מנצל את מעמדו?
2. קריאה (10 דק'): קוראים את ב, יב-יז. מתארים במילים פשוטות מה עשו בני עלי ולמה זה חמור.
3. עבודה בזוגות (10 דק'): טבלת ניגודים: בני עלי מול שמואל. מעתיקים לכל צד את הפסוקים המתאימים (ב, יב-יח, כב-כו).
4. דיון (10 דק'): קוראים את ב, כב-כה ואת ב, כט. האם עלי עשה מספיק?
5. סיכום (10 דק'): שאלות בשלוש רמות; כל תלמיד כותב משפט על מנהיג שאחראי גם למה שעושים האנשים שלו.

❓ שאלות לדיון בשלוש רמות

הבנה

- מה עשו בני עלי כשאנשים באו לזבוח?
- מה אמר עלי לבניו, ואיך הגיבו?
- מה הודיע איש האלוהים לעלי?

פרשנות

- למה לדעתכם המספר משבץ פסוקים על שמואל בתוך הסיפור על בני עלי?
- מה פירוש ההאשמה "ותכבד את בניך ממני" (ב, כט)?

הערכה ועמדה

- האם עלי אשם במעשי בניו? נמקו בעד ונגד.
- מה האחריות של מנהיג כשמישהו קרוב אליו פוגע באחרים? תנו דוגמה מימינו.

🔍 כתוב / מפרשים

בכל שורה קוראים קודם את הטור הימני: מה כתוב בפסוק, מילה במילה. רק אחר כך עוברים לטור השמאלי: מה אפשר להסיק, ומי מציע את הפירוש. כך התלמידים לומדים להבחין בין הכתוב לבין הפרשנות.

📜 כתוב (מה הפסוק אומר במפורש)	🔍 מפרשים (מה אפשר להסיק, ומי אומר זאת)
(ב, יב) „וּבְנֵי עֵלִי, בְּנֵי בְלִיָּעַל: לֹא יָדְעוּ, אֶת-יְהוָה“ המספר קורא לבני עלי "בני בליעל".	*פירוש אפשרי, קריאה ספרותית:* הם משרתים במשכן ובכל זאת "לא ידעו את ה'". הכוונה כנראה שלא נהגו לפי דרכו, ולא שלא הכירו אותו.
(ב, כה) „וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקוֹל אֲבִיהֶם“ עלי מוכיח את בניו, והם לא שומעים.	*פירוש אפשרי, קריאה ספרותית:* איש האלוהים אומר לעלי "ותכבד את בניך ממני" (ב, כט). אפשר להסיק מכך שדיבור בלבד לא הספיק, ושעלי היה אחראי גם למה שלא עשה.
(ב, כו) „וְהַנַּעַר שְׁמוּאֵל, הֹלֵךְ וְגָדֵל וָטוֹב“ פסוק על שמואל באמצע הסיפור על בני עלי.	*פירוש אפשרי, קריאה ספרותית:* המספר שוזר פסוקים על שמואל בין הפסוקים על בני עלי. השזירה יוצרת ניגוד: הכהונה הישנה מתקלקלת, והמנהיג החדש גדל לידה.

לתלמידים: הוסיפו שורה משלכם: בחרו פסוק מהשיעור, כתבו בטור אחד מה כתוב בו, ובטור השני מה אתם מסיקים ממנו.

⚖️ טבלת השוואה: בני עלי ושמואל

טבלת השוואה למורה (מלאה). בכיתה משרטטים אותה ריקה על הלוח, נותנים לקבוצות את שלושת הקריטריונים, והן ממלאות כל תא עם הפניה לפסוק. רק אחרי שכל התאים מלאים בהוכחות עוברים לשאלות.

קריטריון	בני עלי (והוכחה מהכתוב)	שמואל (והוכחה מהכתוב)
היחס לעבודה במשכן	**(ב, יז)** „וַתְּהִי חַטַּאת הַנְּעָרִים גְּדוֹלָה מְאֹד, אֶת-פְּנֵי יְהוָה“	**(ב, יח)** „וּשְׁמוּאֵל, מְשָׁרֵת אֶת-פְּנֵי יְהוָה: נַעַר, חָגוּר אֵפוֹד בָּד“
היחס לאנשים שבאים להקריב	**(ב, יג-טז)** הנער שלהם לוקח בשר בכוח, עוד לפני שהקטירו את החלב: **(ב, טז)** „וְאִם-לֹא, לָקַחְתִּי בְחָזְקָה“	**(ב, כו)** „וְהַנַּעַר שְׁמוּאֵל, הָלַךְ וְגָדֵל, וְטוֹב: גַּם, עִם-יְהוָה, וְגַם, עִם-אֲנָשִׁים“
הקשבה	**(ב, כה)** „וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקוֹל אֲבִיהֶם“	**(ג, י)** „דַּבֵּר, כִּי שֹׁמֵעַ עַבְדֶּךָ“

שאלות על הטבלה

1. (ב, כה; ג, י) באיזה קריטריון הניגוד חד במיוחד? הסבירו בעזרת שני הפסוקים.
2. (ב, יא-כו) למה, לדעתכם, המספר לא מספר קודם את כל סיפור בני עלי ורק אחר כך על שמואל, אלא מערבב ביניהם?
3. הוסיפו קריטריון רביעי משלכם ומלאו אותו עם פסוק לכל צד.

💡 הערות למורה

בפסוק ב, כב מוזכר חטא נוסף של בני עלי. אפשר להסתפק בקביעה שהפסוק מוסיף חטא חמור, בלי פירוט. נבואת איש האלוהים מתגשמת בהמשך הספר (פרק ד), מחוץ לגבולות היחידה.

📝 בדף העבודה

בני עלי: כהונה שהושחתה: 8 תרגילים, ומחוון מלא בעמוד השני.

מקורות

- שמואל א פרק ב (מכון ממרא)

מחוון: בני עלי: כהונה שהושחתה

1. "בני בליעל": אנשים רשעים, חסרי ערך. "לא ידעו את ה'": לא התנהגו כפי שה' מצפה מכהן. כל הסבר סביר מתקבל.
2. ב. לקח בכוח.
3. חטאם היה גדול מאוד, והעם התחיל לבזות את קרבנות ה'.
4. "הלך וגדל וטוב גם עם ה' וגם עם אנשים". שמואל משרת ומתנהג טוב, ובני עלי משחיתים את העבודה.
5. ג. לא שמעו לקול אביהם.
6. שהוא מכבד את בניו יותר מה': הוא אינו עוצר אותם, והם נהנים מן הקרבנות.
7. ג. שני בניו ימותו ביום אחד.
8. תשובה מנומקת. בעד: הזהיר את בניו (ב, כג-כה). נגד: לא עצר אותם, ואיש האלוהים מאשים אותו (ב, כט).